

Rysslands förmåga att genomföra begränsade operationer med fjärrstridskrafter

av överingenjör Helge Löfstedt*

Förmåga att möta de hot eller insatser med fjärrstridsmedel som kan bli verklighet i framtiden ingår som väsentlig del av uppgifterna för Försvarsmakten. Ryssland kan ses som den främsta källan till säkerhetspolitisk osäkerhet i närområdet. De ryska flygvapnets förmåga har under 1990-talet, liksom för resten av den ryska krigsmakten, uppvisat en nedåtgående trend. Denna kan dock brytas.

Det sker en snabb utveckling inom området *precisionsstyrda vapen*. Ryssland har resurser och kunskaper för att följa denna i väsentliga delar. När så sker och om det ryska flygvapnet utvecklar normalt materielunderhåll och normal flygträning, kan bekämpningskapaciteten öka kraftigt, vilket gäller även styrkan i närområdet. Detta trots att dagens flygplan måste utnyttjas. Den ökande kapaciteten kan bli ett hot först efter påtagliga politiska förändringar. Det innebär att försvarsåtgärderna i första hand blir politiska – stöd till

Rysslands demokratiska utveckling. Men ett väpnat luftförsvar behövs som sista utväg.

Bakgrund

Försämringar i Sveriges militärstrategiska omvärldsläge kan medföra behov av större förmåga hos det svenska försvaret än i dag och därför också behov av förmåga att tillväxa resursmässigt. Förändringar kan också medföra nya typer av hot och uppgifter som måste mötas på nytt sätt liksom att behovet av försvarsresurser kan minska. Den omstrukturerad mot en flexibel insatsorganisation med anpassningsförmåga, som nu inletts, skall inte bara uppfylla de närmaste årens begränsade krav på försvar mot väpnat angrepp. Försvaret skall också kunna anpassa organisationen till förändrade krav i framtiden. Därvid skall osäkerhet om utvecklingen på sikt läggas till grund för kraven på anpassningsförmåga snarare än en fortsatt

* Helge Löfstedt är anställd vid Totalförsvarets Forskningsinstitut (FOI, d v s det sammanslagna FOA och FFA) och sedan 1997 verksam vid Försvarsdepartementet.

stabil och positiv utveckling i omvärlden.

Här behandlas Rysslands flygstridskrafter. Självfallet finns flera olika typer av stridskrafter och andra våldsmedel samt även andra aktörer som skall beaktas när utformningen av Sveriges försvar diskuteras. Motivet för att Ryssland behandlas här är att detta land betraktas som en källa till osäkerhet. I propositionen *Det nya försvaret*¹ anges således att det största hotet mot säkerheten i Nordeuropa i dagsläget sammanhänger med osäkerheten om Rysslands inrikespolitiska utveckling och de konsekvenser den kan föra med sig för omvärlden.

Vidare kan man konstatera att i nära framtid och ett antal år framåt är Rysslands militära kapacitet så begränsad att dess enda kapacitet för konventionell styrkeprojektion är fjärrstridskrafter, luftlandsättningar och begränsade sjöstridskrafter. Här behandlas flygstridskrafter. Övriga stridskrafter får anstå till annat tillfälle.

Den redovisning av utvecklingen i Ryssland som här ges skall inte tolkas som att man där har eller med hög grad av sannolikhet kommer att få aggressiva politiska intentioner mot Sverige. Avsikten är att beskriva vilken grundläggande försvarsförmåga som Sverige bör ha relativt den militära kapacitet som finns i omvärlden. Detta kan synas utmanande, men

man skall då notera att Ryssland gör på

analyserar militär kapacitet i omvärlden (t ex det utvidgade NATO). Det måste då

av en militär stormakt att bevaka dess

hot i dagens politiska klimat.

I propositionen anges också att det största hotet mot säkerheten i Nordeuropa i dagsläget samman-

rikespolitiska utveckling och de konsekvenser den kan föra med sig för omvärld-

grund ett antal uppgifter som totalförsvaret skall ha förmåga att lösa. En väsentlig

besitta förmåga att upptäcka, analysera och möta begränsade insatser mot Sverige

om sådana insatser.

I propositionen

– *omdanat försvar*²

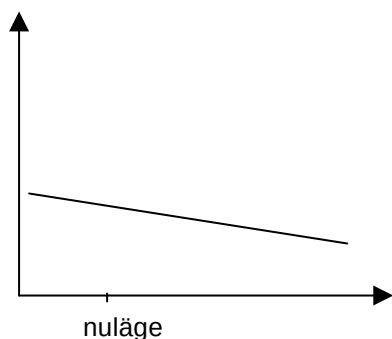
narier som skall utvecklas och användas i totalförsvarets planering. Där anges också

svarsresurserna bör utgå från de resurser som kommer att erfordras i flertalet av

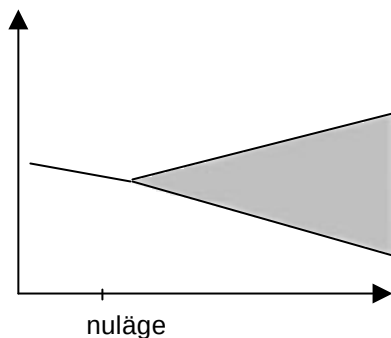
beskrivs att risk finns för politiska bakslag i Ryssland som kan medföra konflik-

1 *Det nya försvaret*, regeringens proposition 1999/2000:30, 1999-11-28, http://www.forsvar.regeringen.se/propositionermm/propositioner/pdf/p19992000_30.pdf.

2 *Förändrad omvärld – omdanat försvar*, regeringens proposition 1998/1999:74, 1999-03-04, http://www.forsvar.regeringen.se/propositionermm/propositioner/pdf/p9899_74.pdf.

Figur 1: Enkel prognos

Figur 2: Prognos med trendbrott och osäkerhetsintervall

länder. Gemensamt för dessa scenarier är att omfattande väpnade angrepp som syftar till ockupation av hela eller delar av landet inte ter sig möjliga under de närmaste tio åren. Däremot skall redan i ett kortare perspektiv totalförsvaret kunna möta begränsade väpnade angrepp, som inte syftar till ockupation, utan att med militära medel på annat sätt utöva påtryckningar mot Sverige.

För att göra en fullständig redovisning av utvecklingsmöjligheterna i Ryssland skall framhållas att det är både möjligt och troligt att Ryssland utvecklas i demokratisk riktning och därmed inte kommer att utgöra någon form av hot i framtiden. Den fortsatta framställningen är dock inriktad på att ange hur dess fjärrstridskrafter vid mera ogynnsam utveckling kan användas i vårt närområde och mot Sverige. Här redovisas i det fortsatta möjlig utveckling av kapaciteten hos de ryska flygstridskrafterna utgående från dagens situation.

Väsentlig är därvid att utvecklingen i framtiden inte får begränsas till att studera en utveckling som innebär förlängning av aktuella trender.

Prognosteknik

Trenden under hela 1990-talet har för den ryska krigsmakten och även de ryska flygstyrkorna varit sjunkande. Den kan illustreras av det genomsnittliga antalet flygtimmar per pilot som 1999 nådde den hittills lägsta noteringen, nämligen 20 timmar. Det kan då falla sig naturligt att i framtidsprognoser göra antagandet att denna liksom andra trender fortsätter. Detta är dock principiellt felaktigt. Trender kan brytas. Det är därför angeläget att man tydligt tänker igenom vilka trendbrott som är möjliga och utifrån detta formulerar alternativa prognoser. Om man beaktar att trender kan brytas i olika riktningar inses att i framtiden kan det ryska flygvap-

nets organisation och förmåga ligga inom ett osäkerhetsintervall, som blir större ju längre fram i tiden som vi ser. *Figureerna 1 och 2* illustrerar detta.

Generellt gäller att trendbrott kan inträffa i framtiden av nu okända anledningar. För det ryska flygvapnet gäller att det också finns indikationer på företeelser som kan medföra trendbrott. Redan för år 1999 bröts trenden med successivt försvagad rysk ekonomi. Bruttonationalprodukten ökade för första gången under hela 1990-talet med några procent. Även försiktiga bedömningar tyder nu på åtminstone några års tillväxt. Det rimliga är också att Ryssland förr eller senare får samma trend i detta avseende som de flesta andra utvecklade länder, d v s en ökning. Även inom krigsmakten finns tecken på att trendbrott kan vara förestående. En kraftig omprioritering från strategiska styrkor till konventionella framträder nu som ett troligt politiskt beslut. Vidare finns uppgifter om att flygvapnet skulle bli högst prioriterat av de konventionella försvarsgrenarna.

Skulle något eller några av ovanstående tre trendbrott bli verklighet uppkommer tydliga konsekvenser för det ryska flygvapnets organisation och utrustning. Hur stora konsekvenserna blir beror naturligtvis på hur stora medel som disponeras.

För att organisationen i större utsträckning skall bli funktionsduglig fordras också "ordning och reda" så att normal verksamhet börjar bedrivas. Även i detta avseende finns vissa tecken på trend-

brott. Den nuvarande ryska flygvapenledningen är kraftfull och har genomdrivet en omorganisation. Några större övningar har genomförts under 1999. Det måste betraktas som möjligt att de organisatoriska svagheter som ännu karaktäriserar verksamheten kan minska eller försvinna helt inom några år.

Till bakgrunden hör också att påtala att det som efterfrågas i sammanhanget inte utgörs av hela osäkerhetsfältet i den möjliga utvecklingen för det ryska flygvapnet. Som underlag för diskussion av det svenska luftförsvarets dimensionering och utformning för att möta insatser med fjärrstridsmedel räcker det med att teckna den del som skulle kunna leda till förstärkt hot.

Ryska flygvapnets utveckling

Det hot avseende fjärrstridsmedel som skulle kunna utvecklas utgår från det ryska attack- och bombflyg som finns grupperat i närområdet, d v s i Leningrads militärområde samt i Kaliningrad. Där finns för närvarande ca 80 attackflygplan av typ Su-24. Vidare finns ca 20 bombflygplan av typ Tu-22 M. Attackflygplanen har förmåga att bekämpa mål i större delen av Sverige utifrån baser i närområdet, även om de i vissa fall måste begränsa lasten för att få erforderlig räckvidd. Även andra attack- och bombflygplan som finns baserade utanför vårt närområde kan sättas in mot Sverige.

Det ryska flygvapnet har i dagsläget sådana problem inom organisationen att

det inte kan utgöra ett militärt hot mot Sverige. Problemet är nu att bedöma ”rimligt svåra fall” d v s situationer mot vilka Sverige bör ha ett luftförsvaret. Sådana situationer innebär trendbrott i förhållande till nuvarande utveckling, men inte större än att de kan komma att bli verklighet.

Beväpningen till attack- och bombflyget består av en kombination av styrda vapen med god precision och äldre bomber med sämre precision. Verkan av styrda vapen är avsevärt högre än den som kan uppnås med konventionella bomber. Här görs bedömningen att andelen styrda vapen uppgår till mellan 10 och 30 %. Huvuddelen av attack- och bombbeväpningen för konventionell bekämpning utgörs således av bomber av äldre typ utan styrning.

Tillståndet i ryska flygvapnet

En förutsättning för att Ryssland i en kris-situation skulle kunna genomföra flygbekämpning mot Sverige är att organisationen är funktionsduglig. I dagsläget är så fallet bara i liten utsträckning. Endast en mindre del av piloterna har tillräckligt träning för att genomföra stridsuppgifter på de avstånd som skulle bli aktuella. Underhållsläget är också dåligt.

Organisationen bedöms ännu så länge kunna återgå till normalare förhållanden efter ett trendbrott som innebär att piloter får väsentligt ökad flygträning och att en större del av flygplanparken görs tillgänglig. En sådan slutsats måste dock förses med en väsentlig reservation. Läget både

vad avser piloter och den materiella tillgängligheten försämras successivt. Situationen bedöms kunna bli så allvarlig att läget inte tillåter en återgång till ett normal tillstånd. En kollaps kan enligt vissa bedömare inträffa om något eller några år. Om så sker dröjer det till åtskilliga år på andra sidan 2010 innan en organisation uppstår som kan utgöra ett hot.

Risken för en förestående kollaps är dock en omständighet som talar för någon form av trendbrott eftersom en kraftfull flygvapenledning inte bör finna sig i något sådant. Det faktum att övningar genomförts samt att utbetalningarna till de väpnade styrkorna fungerat bättre under de senaste åren innebär att läget förbättrats något. Samtidigt har det andra kriget i Tjetjenien medfört nya påfrestningar.

Materielanskaffningen är fortfarande mycket begränsad. Några nya flygplan levereras inte till det ryska flygvapnet. Det bedöms inte heller möjligt före år 2005 men väl därefter. Materielinköp samt forskning och utveckling är mycket begränsad men bedöms dock uppgå till mellan 1,2 och 3,5 miljarder USD. Flygvapnet får för sin del viss modernisering av flygplan samt tillförsel av modern beväpning.

Offensiv jaktförmåga

För att attack- eller bombflygplan skall kunna genomföra operationer på de avstånd, som en eventuell insats mot Sverige innebär, är det angeläget att dessa stöds

av jaktflygplan. För att utföra stödjande jaktuppsdrag på långa avstånd fordras att ryska flygvapnet inrymmer en kombination av självständig förmåga hos jakt-piloterna och ett ledningssystem som kan verka på avstånd från det egna territoriet. Sådan förmåga saknas till stor del i dagsläget.

Även om flera bedömare anser att bristen på ovanstående förmåga kommer att bestå under lång tid, kan man konstatera att andra bedömare anger tydliga motiv för Ryssland att utveckla sådan. I det nya ryska flygvapnet finns en ambition att uppnå kompetensmässig paritet med USA och andra västländer. Den typ av jaktuppträdande som här diskuteras utgör en väsentlig del i att uppnå sådan paritet. Den förmåga som avses är vidare inte helt okänd i Ryssland, eftersom Mig-31 uppträder på långa avstånd. Vidare har jaktflygplanet Su-27 konstruerats med lång räckvidd och motsvarande uppträdande innebär att dess förmåga utnyttjas.

När det gäller ledning av jaktflyg på långa avstånd kan en jämförelse med USA ligga nära till hands. USA har för detta ändamål så kallade AWACS-flygplan. Bedömare anser dock att de ryska flygplan som motsvarar dessa, dvs "A 50" har ledningsförmåga som är avsevärt mycket sämre än den som AWACS presterar. Det är inte heller troligt att en tredje förbättrad version av denna flygplantyp, som beräknats tas i bruk under 2000, innebär någon form av likvärdighet med den amerikanska förmågan.

Ledning av flygföretag kan också utö-

vas från flygplan som följer med i framskjutna operationer. I Ryssland har man en version, Su-30, för detta ändamål som har utvecklats från den tvåsitsiga skolvarianten av Su-27. Totalt finns i dagsläget mer än 50 tvåsitsiga flygplan av typen Su-27 eller Su-30. En ombyggnad av ett antal sådana till ledningsversionen måste däremot anses som en möjlig utveckling. Därmed skulle erforderlig ledningsförmåga uppnås.

Vidare gäller att vid offensiva flygoperationer erfordras någon typ av elektroniskt störflygplan som kan följa med i en operation och genomföra telestörning som stöd. För detta ändamål disponerar Ryssland i dagsläget endast något tiotal äldre flygplan av typen Su-24 MP. När man tar fram modernare utrustning är dock volymbehovet måttligt vilket talar för att anskaffning kan ske inom ett begränsat antal år.

Slutsatsen av denna genomgång är att det är olämpligt att för lång tid utesluta möjligheten att Ryssland skapar offensiv jaktförmåga i sådan omfattning att operationer över Sverige blir möjliga. Här görs bedömningen att viss sådan förmåga kan uppnås inom fem till tio år.

Utvecklingen av ryska jaktflygplan i närområdet

I dagsläget finns enligt *The Military Balance* ca 300 ryska jaktflygplan i närområdet, dvs i Leningrads militärområde och i Kaliningradområdet. Av dessa är ca 100 av typen MiG-31 vilka som tidigare

redovisats i huvudsak är inriktade mot luftförsvar i norra Ryssland. En mindre del kan dock utnyttjas mot Sverige om behov skulle uppstå. Ca 60 utgörs av MiG-29 som kan användas mot Sverige men med begränsningar på grund av räckvidden. Övriga ca 150 flygplan utgörs av Su-27 som således kan bedömas utgöra volymhotet om Ryssland skulle komma i en sådan situation att operationer mot Sverige blir aktuella.

Enligt gällande militärdoktrin kan endast vissa materielleveranser genomföras under de närmaste åren. Från 2005 anges att materiel i större omfattning skall anskaffas. Här bedöms att materiel under de närmaste åren avser främst modifieringar av befintlig materiel samt vapen i måttlig omfattning. Efter 2005 ökar takten i modernisering och vapentillförsel. Samtidigt bedöms också takten i produktion av nya flygplan kunna öka något för att bli mera påtaglig från 2010.

Denna bild som ovan gavs när det gäller beståndet av jaktflygplan bedöms i stort gälla under tio år, även om en viss minskning av antalet måste anses som trolig. Mot 2015 kan ett mindre antal av en ny flygplantyp finnas i närområdet. Det går naturligtvis inte att nu ange om Ryssland prioriterar jakt eller attack vid produktion av nya flygplan. Antalet nyproducerade flygplan måste under alla omständigheter bli måttligt under decenniet såvida inte en mycket kraftig förändring kommer till stånd.

Ryssland har också tillgång till jaktrobotar som motsvarar de modernaste västerländska. Huvudvapnet för modern jakt-

strid bedöms utgöras av radarrobot med aktiv målsökare och med förmåga till insats på långa avstånd. Den ryska motsvarigheten till den amerikanska AMRAAM har under 1990-talet inte blivit tillverkad i stor utsträckning, men bedöms kunna ingå bland den materiel som produceras redan före 2005. När det gäller jaktrobot för kortare stridsavstånd med infrarödmålsökare är den sovjetiska typen med benämning AA-11 åtminstone jämbördig med motsvarande västerländska. Viss vidareutveckling av denna kan ha skett under 1990-talet. Även denna kan ingå bland den materiel som produceras före år 2005.

Kapaciteten hos de nya jaktrobotarna är sådan att de medför en kapacitetsökning för det ryska jaktflyget i det fall produktion med tillräcklig volym påbörjas.

Den samlade bedömningen blir således att den materiella kapaciteten med jaktflyg kan öka under den närmaste femtonårsperioden. Kapacitetsökningen fås i första hand genom förbättrad beväpning. Mot slutet av perioden kan också införande av nytt jaktflygplan bidra till en ökad kapacitet.

Utveckling av rysk attack- och bombkapacitet i närområdet

I dagsläget finns ca 100 tyngre attack- och bombplan baserade i närområdet. Dessutom kan bombflyg med lång räckvidd nå in över Sverige. Det är svårt att se någon form av trendbrott som skulle kunna leda till påtagligt ökade resurser i detta avseende. Den produktion av flygplan som enligt tolkning av militärdoktrinen kan bli

MiG-31

möjlig från omkring 2005 kan satsas på nytt jaktflygplan eller på nytt attackflygplan eller någon kombination av båda men i begränsad takt även vid ett trendbrott.

En produktion som fullt ut ersätter dagens antal av Su-24, när dess sista exemplar går ut vid mitten av nästa decennium, bedöms inte möjlig utan en mycket kraftfull satsning. Det är däremot möjligt att modifiera MiG-29 så att de får kapacitet även för attackuppdrag. Vidare övervägs modifiering av MiG-31 som medför viss attackförmåga. En sådan modifiering skall då ses som ett sätt att göra denna flygplantyp mer generellt användbar. Detta, tillsammans med de möjligheter som modifiering av MiG-29 innebär, medför möjligheter att fylla ut den svacka som kan uppstå om man måste ta ett antal Su-24 ur tjänst.

Den modifiering till att ge MiG-29 fighterkapacitet dvs med både jakt och attackförmåga som ovan redovisas, skulle vara väl förenlig med aktuell rysk debatt.

Där talas mycket om enhetlighet i materiel och multirollplattformar.

Även om det kan bedömas att inga eller mycket få nya vapenbärare kan uppträda i det ryska flygvapnet så är det fullt möjligt att dess förmåga att genomföra bekämpning kan öka genom att man får tillgång till nya vapen. I sammanhanget måste då framhållas att

även bombplan troligen kommer att förses med beväpning som möjliggör konventionell bekämpning.

Kryssningsmissiler

Kryssningsmissiler utgör ett hot som ägnas stor uppmärksamhet. Sådana med konventionell laddning är under utprovning i Ryssland, men det torde dröja något år innan en produktion kan påbörjas. Det kan också bli aktuellt att konvertera kryssningsmissiler med kärnladdning till konventionell stridspets. Rimligen skulle Ryssland kunna ha till gång till högst några hundra kring 2005. Med motsvarande resonemang fås att Rysslands tillgång kring 2010 inte väsentligt överstiger 1 000 kryssningsrobotar.

Det dröjer också innan mer avancerade kryssningsmissiler kan bli verklighet i Ryssland. Här bedöms inte sådana bli verklighet före 2010.

Slutsatsen blir att vad avser kryssningsmissiler skulle några tiotal av konventionell typ kunna sättas in mot Sverige

i en eventuell konflikt omkring 2005. Mot 2010 skulle insatsen kunna uppgå till några hundra. Förutsättningen är då att Ryssland inte bedöms sätta in mer än en bråkdel av sina resurser vid en eventuell insats mot Sverige.

Det kan också vara lämpligt med några jämförelser med flygbekämpning för att ge en uppfattning om vad ett begränsat antal kryssningsmissiler kan åstadkomma. Tio flygplanföretag med det medeltunga bombflygplanet Tu-22 M innebär att åtminstone 100 styrda vapen skulle kunna fällas mot mål med samma precision och med samma stridsdel på ca 250 kg som kryssningsrobotar. D v s verkan blir densamma som från 100 kryssningsmissiler. Motsvarande verkanskapacitet erhålls av 25 attackflygplan typ Su-24. Verkanskapaciteten från de 100 ryska attack- och bombflyg i närområdet är således under åtskilliga år betydligt större än den verkan som kan fås från kryssningsrobotar.

I sammanhanget måste dock framhållas att kryssningsrobotar är betydligt svårare att bemöta med ett luftförsvar. Anfall där bombbekämpning med attack- och bombflygplan kombineras med bekämpning med kryssningsmissiler utgör därför ett svårt hot som måste beaktas.

Nya styrda vapen

Att nytillförsel av attack- eller bombplan bedöms bli mycket liten och antalet kryssningsmissiler mycket begränsat innebär dock inte att situationen är statisk. Nyttillförsel av styrda vapen kan förändra

situationen i hög grad. Viss produktion av sådana bedöms pågå redan i dagsläget. Denna produktion kan i ett trendbrott öka redan inom något år för att öka ytterligare efter 2005. Genom att successivt allt större del av attack- och bombbeväpningen utgörs av styrda vapen erhålls då en ökning av den samlade bekämpningskapaciteten.

Den typ som medför störst ökning av bekämpningskapacitet utgörs av nya navigeringsstyrda vapen. Dessa kan utformas som tillsatsutrustning till konventionella bomber och är billiga, vilket medger anskaffning i stort antal. Vidare har de allväderskapacitet vilket innebär att bekämpning kan genomföras med väsentligt mindre restriktioner med hänsyn till dåligt väder än både konventionella bomber och laserstyrda vapen. De är också lättare att utnyttja än befintliga laserstyrda vapen. Den samlade bekämpningsförmågan ökar också genom att befintliga flygplan – eventuellt efter modifiering – kan ta större last av denna typ av styrda vapen än vad som är möjligt med befintliga styrda vapen.

Den ökade precisionen och allvädersförmågan innebär sammantaget att effekten per insatsdygn med navigeringsstyrda vapen kan anses bli 10–50 gånger högre än vid motsvarande insats med ostyrda bomber! Även om det dröjer innan all bekämpning kan genomföras med sådana vapen så erhålls en tydlig effekthöjning redan vid liten andel. Allvädersförmågan medför också fördelar jämfört med äldre laserstyrda precisionsvapen.

Med antagandet att en eventuell rysk produktion av motsvarande tillsatsutrust-

ningar till konventionella bomber skulle kunna ske i en takt på 1 000 enheter per år inledningsvis och senare 2 000 per år skulle Ryssland skulle få tillgång till ca 3 000 sådana vapen till år 2005 och 13 000 till år 2010. Notera att de navigeringsstyrda utrustningarna är väsentligt billigare än tidigare precisionsstyrda vapen – i USA anges ca 15 000 dollar per enhet. Kostnaderna för en produktion på 2000 enheter per år – mindre än en halv miljard svenska kronor – måste då anses som överkomlig även för en ansträngd rysk militärekonomi.

Till de navigeringsstyrda vapnen kommer laserstyrda precisionsvapen av i dag befintligt slag. Totalt sett bedöms Ryssland i dagsläget kunna genomföra bekämpning där åtminstone flera procent utgörs av styrda vapen. I framtiden bedöms andelen styrda vapen enligt ovan kunna öka. Här bedöms ökning ske så att mot år 2015 bekämpning under någon vecka kan ske med lika stor volym styrda vapen som konventionella ej styrda bomber.

Bedömningarna blir då att Rysslands bekämpningskapacitet med attack- och bombplan baserade i närområdet kan komma att öka avsevärt – femdubblas – under den närmaste femtonårsperioden.

Ovan har bedömts möjligt att man inom det ryska flygvapnet redan inom den närmaste tiden förmår tillgodogöra sig framsteg vad gäller precisionsstyrda vapen. Vad gäller övriga aspekter inom den tekniska utvecklingen, främst gällande avsevärt bättre informationsinhämtning och informationsbearbetning, har bedömts att man inte ens efter ett trendbrott förmår till-

godogöra sig denna i stor omfattning föremitt av innevarande decennium. Om Ryssland i detta avseende skulle göra stora framsteg kommer bilden att påverkas i hög grad. Detta förutsätter dock större satsningar som rimligen kommer att uppmärksammas i omvärlden.

Hot som kan uppstå

När det gäller hur ryska militära styrkor skulle kunna utnyttjas för våld i vårt närområde och mot Sverige är det väsentligt hur andra agerar. Det påverkar i hög grad vilka militära resurser eventuellt riskvilliga och aktiva aktörer i Ryssland skulle kunna bedöma att de kan avdela för en eventuell operation mot Sverige. NATO är naturligtvis den främsta av dessa aktörer och den som har störst förmåga att agera i vårt närområde och USA dess viktigaste medlem. Vidare måste EU beaktas i sammanhanget.

Även för västvärlden kan naturligtvis olika scenarier tänkas. Västvärldens samarbete kan fördjupas i olika avseenden och både EU och NATO utvidgas reellt såväl som formellt. Därvid kan väst t ex engageras djupare i de baltiska staternas säkerhet. Även det omvända kan dock tänkas. USA kan minska sin roll i NATO t ex beroende på ett upplevt behov att uppmärksamma kriser och konflikter i Asien. Vidare kan de handelspolitiska åsiktsskillnaderna fördjupas och få följder för säkerhetspolitiken. I de europeiska delarna av NATO kan åsiktsskillnader och rivalitet mellan de större staterna leda till minskad handlingskraft.

Den förbättring av EU:s krishanteringsförmåga som nu är aktuell bedöms inte påverka bedömningarna vad avser en mer omfattande konflikt mer än marginellt. Förmågan avser så kallade Petersbergsuppgifter som omfattar humanitära insatser, fredsbevarande insatser och krishantering inbegripande fredsskapande åtgärder. När det gäller västs förmåga att reagera i svåra kriser där det gäller att sätta in mera omfattande resurser och där Ryssland utgör väsentlig aktör bedöms NATO få huvudansvar.

Det väsentliga problemet för väst i sammanhanget torde bestå i att utvärdera krissituationen och komma fram till beslut. Vissa tidsfördröjningar är då både möjliga och troliga även i ett scenario med ett väl sammanhållet NATO. En situation där t ex ett amerikanskt engagemang i Balkan kombineras med väpnad konflikt på Cypern och invasionshot mot Taiwan skulle ställa både USA och de europeiska delarna av NATO på hårda prov. Om då redan tidigare sammanhållningen skulle ha försvagats kan aktörer med våldsbegäret frestas att passa på. En kris-situation kan då utvecklas så att komplexiteten ökar ytterligare med successiv stegring som följd.

En notering i sammanhanget är att en händelsekedja med upprinnelse i andra delar av världen på ovan angivet sätt kan beröra även vårt närområde.

Den information som redovisats ovan om ryska flygvapnets utveckling gör det nu möjligt att fördjupa informationen i de scenarier som i propositionerna enligt

ovan angivits och som utgör grunden för Försvarmaktens inriktning. Fördjupningen består i att skissera potentiella hotnivåer med hänsyn till det som kan antas finnas tillgängligt i Ryssland.

Om någon aktör i Ryssland skulle genomföra en begränsad operation med fjärrstridskrafter mot Sverige torde behov av gardering mot NATO och väst i övrigt i första hand avse jaktflyg. Attack- och bombflyg kan i större utsträckning samlas i tid och rum mot koncentrerade mål. I närområdet torde dessutom någon eller några av de baltiska staterna samt Finland vara berörda. Mot dessa länder kan aktörer i Ryssland dock utnyttja flygresurser med mindre räckvidd än vad som erfordras för eventuell insats mot Sverige.

De fjärrstridskrafter som finns i Leningrads militärområde är i dagsläget organiserade i fyra attackregementen och ett bombregemente. Denna organisation bedöms bestå åtminstone under ett decennium. Eventuella förstärkningar kan främst komma från Moskvaskas militärområde där flygresurser i dagsläget finns redovisade som i storlek motsvarar de som redovisas i Leningrads militärområde.

En lägsta nivå avseende ett eventuellt hot bedöms utgöras av ett attackregemente som uppträder med jakt som någon form av stöd. Observera att jaktstödet troligen inte uppträder som eskort. Minst lika troligt är jakt i patrullbana runt eller i ett område kring målen och längs anflygningsvägarna till dessa. Totala antalet flygplan i en sådan sammansatt styrka kan då vara mellan 30 och 40. Successivt

högre nivåer kan sedan definieras som multiplar av denna styrka. Självfallet skall inte nivåerna ses som heliga, utan mellanlägen kan förekomma, liksom ett inslag av bombflygplan.

Först måste konstateras att det torde ta viss tid för en krissituation att utvecklas så att det överhuvud blir aktuellt att sätta in stridskrafter mot Sverige. Vidare torde benägenheten för aktörer att sätta in väpnat våld av viss omfattning i västs närområde uppstå först om man där demonstrerar tröghet i beslutsfattning och ovilja att ingripa.

En mycket begränsad insats på upp till något attackregemente i någon eller några upprepade omgångar skulle då vara det första som en aktör i Ryssland vågar genomföra med hänsyn till förväntad reaktion från väst. Efter hand som ett allmänna kristillståndet består och fördjupas och väst demonstrerar bristande beslutsförmåga kan mera omfattande insatser tänkas om en akut kris skulle göra detta angeläget. Först efter längre tids försämring av det internationella klimatet skulle en insatsnivå mot Sverige på en mer omfattande nivå således kunna bli möjlig.

Det är naturligtvis svårt att ange en högsta nivå. Här görs bedömningen att en styrka som sätts in mot Sverige överskridande sex regementen bara marginellt behöver beaktas. Det motsvarar då ungefär halva den styrkan av attack- och bombplan som finns baserade i Leningrads och Moskväs militärområden. Ett sådant hot skulle då omfatta mer än 100 attack- och bombplan och 50–100 jaktplan.

Observera vidare att ballistiska robotar med konventionell laddning kan ingå i arsenalen. Det är dock tveksamt om bekämpningsvolymen med sådana kan bli mer än marginell före 2010.

Det totala antalet flygplan är, som framgår ovan, betydligt mindre än det som ovan redovisats för Leningrads militärområde.

Ett regemente med jaktstöd kan bestå av attackplan av typen Su-24 eller bombplan av typen Tu-22M och jaktplan av typen Su-27 eller (från 2005) MiG-29 SMT. Den senare typen kan förekomma med såväl attacklast som jaktlast. Vidare kan Mig-31 förekomma som jaktstöd. Mot 2015 kan något enstaka regemente bestå av nytt attackflygplan eller stödjas av nytt jaktflygplan.

Vapenutvecklingen och stödsystem svarar för huvuddelen av kapacitetsutvecklingen eftersom tillförsel av nya flygplan även mot 2015 måste bedömas som mycket måttlig. Bombflygplan kan ha kryssningsmissiler förutom styrda vapen och konventionella bomber.

I tabellen redovisas en sammanfattning av de bedömningar som här görs.

Notera att förutsättningen för att resurserna nedan skall utgöra ett hot är att det sker en politisk förändring i Ryssland som måste karakteriseras som betydande, t ex enligt något av de omvärldsexempel som anges i propositionen *Förändrad omvärld – omdanat försvar*.

Som framgår av tabellen leder bedömningarna till att Rysslands bekämpningskapacitet med attack- och bombplan ba-

Möjlig utveckling av ryska attack- och bombregementen med jaktstöd i närområdet

	Omkr 2000	Omkr 2005	Omkr 2010	Omkr 2015
Antal regementen möjliga för eventuell insats	?	1–?	1–6	1–6
Bekämpningskapacitet per regemente (relativ ökning)	1,0	1,5	3	5
Andel styrda vapen	5 %	10 %	25 %	50 %
Jaktstöds kapacitet (relativ ökning)	1,0	1,1	1,3	1,5

serade i närområdet kan komma att öka avsevärt under den närmaste femtonårsperioden. Det som redovisats utgör då ett ”rimligt svårt fall” utgående från nuvarande militärstrategiska läge.

Tabellen visar också att den materiella kapacitet för det jaktflyg som stöder attack- och bombflyget kan öka, men inte i samma storleksordning som för attack- och bombflyget. Kapacitetsökningen åstadkoms i första hand genom förbättrad beväpning. Mot slutet av perioden kan också införande av nytt jaktflygplan bidra till den ökade kapaciteten.

Observera att de värden som ovan redovisas utgör resultat av ett räkneexempel med ett antal osäkra ingångsvärden. Det utgör dock ett uttryck för den åsikt författaren kommit till när det gäller vad som skulle kunna vara möjligt ”svårt fall” inom ramen för trendbrott. Observera

också att den kapacitet som anges förut-sätter att det ryska flygvapnet förmår ge personalen erforderlig träning och att flygmaterielen underhålls. Detta var, som ovan redovisats, inte fallet 2000, men kan bli möjligt till 2005 och i större utsträckning mot 2010 och 2015.

Det kan förefalla egendomligt att utvecklingen för jaktflyget är så måttlig i jämförelse med attack- och bombflygets. Förklaringen är att det ryska jaktflyget i likhet med västvärldens redan under 1950- och 1960-talen genomgick utveckling där styrda eller målsökande vapen infördes. D v s automatkanon ersattes av jaktrobotar. Vidare infördes på 1960- och 1970-talen radarstationer allmänt på jaktflyget, vilket gav allvädersförmåga. Dessa steg innebär säkerligen lika stor stegring i jaktflygets kapacitet som den som här redovisas för attack- och bombflyget.

Behov av luftförsvar

Första linjen i ett säkerhetspolitiskt agerande för att motverka att resurserna ovan blir ett hot mot Sverige är naturligtvis politiska och diplomatiska aktioner. I första hand sådana som syftar till att motverka negativ utveckling i Ryssland. I andra hand sådana som syftar till att bidra till att bevara västs förmåga som motvikt om utvecklingen i Ryssland trots allt skulle bli negativ.

Utöver ovanstående erfordras ett militärt luftförsvar med förmåga att möta de potentiella hot som ovan redovisats. Detta måste innehålla lämplig kvalitet, ha tillräcklig omfattning och vara organiserat i lämpliga beredskapssteg. I propositionen *Det nya försvaret* anges att i grundberedskap skall förmåga finnas att möta begränsade insatser med fjärrstridskrafter. På kort sikt – ett år efter regeringsbeslut – skall luftförsvaret och totalförsvaret i övrigt ha förmåga att kunna möta större insatser. På medellång sikt – inom fem år efter ett regeringsbeslut – skall förmåga finnas att möta mer omfattande insatser. I det senare fallet skall också beaktas att insatserna kan ske inom ramen för försvars-

grensgemensamma operationer. Propositionen anger också att kompetens och kunskande skall finnas för att på lång sikt kunna möta fjärrstridskrafter inom ramen för flera olika typer av väpnade angrepp.

En närmare utveckling av sambandet mellan olika potentiella hotnivåer och behov av luftförsvarets organisation får anstå till ett annat tillfälle. Här skall bara anges några kvalitativa reflexioner. Luftförsvar måste innehålla jaktflyg, luftvärn, ett ledningssystem samt lämpliga stödsystem i övrigt. Jaktflyg erfordras för att få en rörlig komponent med förmåga att möta angrepp från fjärrstridskrafter över stora ytor och med god förmåga att snabbt och flexibelt skifta och anpassa koncentration och kraftsamling med hänsyn till angreppen. Luftvärnet behövs för att med god "statisk stridsekonomi" förstärka skyddet av utsatta områden. För båda systemen gäller att de bör ha förmåga att utvecklas kvalitativt för att möta den kvalitativa utvecklingen i omvärlden och särskilt det ryska flyget. Därvid måste också behovet av förmåga att bekämpa kryssningsmissiler och ballistiska missiler beaktas.

Litteratur

- Berglund, Erik (red): *Teknisk-strategisk studie av digitala slagfältet*, delrapport 1: "Precisionsvapen", bilagor: "Spelkort och typsituationer", R-98-00849-201-SE, Försvarets forskningsanstalt, Stockholm 1998.
- Butowski, Piotr: "New Weapons, Old Wings: Russian Aviation's Way Ahead", *Jane's Intelligence Review*, september 1998.
- Det nya försvaret, regeringens proposition 1999/2000:30, 1999-11-28, http://www.forsvar.regeringen.se/propositionermm/propositioner/pdf/p19992000_30.pdf.
- Flygplankort 1998, TFD 98022, Försvarsmaktens högkvarter, Flygledningen, Stockholm 1998.
- Förändrad omvärld – omdanat försvar, regeringens proposition 1998/1999:74, 1999-03-04, http://www.forsvar.regeringen.se/propositionermm/propositioner/pdf/p9899_74.pdf.
- Harshberger, Edward R; Shaver, Russ: "Modernizing Airpower Projection Capabilities: Looking To Get More Out of Less" i Davis, Paul K: *New Challenges for Defense Planning*, RAND, Santa Monica, Kalifornien 1994.
- Hewish, Mark: "Smart and Smarter – New Technologies are Making Aircraft Bombs More Effective", *Jane's International Defence Review*, januari 2000.
- Hewish, Mark: "Kosovo Spurs Precision Bomb Program", *Jane's International Defence review*, september, 2000.
- International Aircraft of the World*, Janes Information Group, flera årgångar.
- Jensevik, Krister: *Kapacitetstal för flygstyrkors attackförmåga*, D-00-00487-170-SE, Försvarets forskningsanstalt, Stockholm 2000.
- Jensevik, Krister: *Kapacitetstal avseende jaktflygplan med beväpning*, PM 1999-07-06.
- Leijonhielm, Jan m fl: *Rysk militär förmåga i ett tioårsperspektiv*, R-99-01151-170-SE, Försvarets forskningsanstalt, Stockholm 1999.
- Leijonhielm, Jan m fl: *Rysk militär förmåga i ett tioårsperspektiv – en förnyad bedömning*, R-00-01758-170-SE, Försvarets forskningsanstalt, Stockholm, 2000.
- Löfstedt, Helge: *Sveriges och Rysslands militära kapacitet – jämförelser 1985–2005*, R-170-01567-SE, Försvarets forskningsanstalt, Stockholm 2000.
- Mehuron, Tamar A: "Russian Military Almanach – Organization of the Russian Armed Forces", *Air Force Magazine*, nr 10 1999, <http://www.afa.org/magazine/russian/russian.html>.
- The Military Balance 1999–2000*, The International Institute for Strategic Studies, Oxford University Press, 1999.
- Nikunen, Heikki: *The Current State of the Russian Air Force*, Technical Research Center of Finland (VTT), 1999.
- Ralston, Joseph W: "The Revolution in US Air Power", *RUSI Journal*, vol 144, nr 6 1999, s 54–62.
- Unge, Wilhelm: *Påverkan på ryskt militärt tänkande*, minnesanteckningar från konferens 1999-06-30 med anledning av ryska Krigsvetenskapsakademiens femårsjubileum, PM, Försvarets forskningsanstalt, Stockholm 2000-02-11.

Abstract

Russia's Capability for Limited Operations with Long-Range Forces

by Senior Analyst Helge Löfstedt

The ability to counter an air-to-ground attack is an essential task for the Swedish Armed Forces. In the Scandinavian region, Russia is considered the prime source of instability and insecurity. The strength of the Russian Air Force was reduced in the 1990s – as were the Russian Armed Forces in general. This trend could, however, change.

There is a rapid development of precision weapons, and Russia has the resources and the ability to acquire a variety of such weapons. If that occurs, and should the Russian Air Force again reach

its former level of normal maintenance of materiel and training of personnel, there might well be a considerable shift in its present capacity for air superiority.

The result of the considerations in this article is presented below. The figures will develop into a threat only after a political upheaval. To guard against that, it is necessary to give political as well as material support for a continued Russian democratic evolution. However, in the final analysis, we will also need a Swedish Air Defence.

Supposed development of Russian air-to-ground regiments for action in Scandinavia

	years 2000	years 2005	years 2010	years 2015
Number of regiments	?	1-?	1-6	1-6
Attack capacity per regiment (relative increase)	1,0	1,5	3	5
Guided weapons	5 %	10 %	25 %	50 %
Air-to-air capacity (relative increase)	1,0	1,1	1,3	1,5